

Četnictvo se významně zasadilo o rozvoj nejen československé, ale i světové kriminalistiky. Důkazem toho je dodnes využívaná kriminalistická metoda nazývaná mechanoskopie, která vznikla jako prostředek boje proti kasařům.

Neutěšená situace

Důsledné používání rukavic lupiči pokladen, ale i prašné prostředí na místě vloupání do popelky, které připomínalo spíše pracoviště cementárny či kamenodrtiče, než pracovnu či kancelář, způsobilo, že daktyloskopie se stala pro boj s lupiči pokladen neúčelnou. V zájmu účinného boje proti lupičům pokladen byla v rámci četnické centrály – Ústředního četnického pátracího oddělení (zřízeného v roce 1928 na místo výše zmiňovaného četnického oddělení u poznávacího úřadu pražského policejního ředitelství) vedena v rámci evidence zločinců z povolání kategorie lupičů pokladen, která v roce 1930 čítala okolo 700 osob. Uvedená evidence se přitom skládala z popisu osoby, způsobu páchání zločinů a fotografií jednotlivých zločinců. Na místech činu vyloupených pokladen začala být místo daktyloskopickým otiskům věnována zvýšená pozornost způsobu provedení, stopám nástrojů na pancířích pokladen ale i úlomkům nástrojů. Zejména u lupičů pokladen hrály nástroje nezastupitelnou roli, neboť pomocí nich zdolávali překážky stojící jak na cestě k pokladně, tak i k překonání pokladny jako takové. Kasaři používali kromě komerčně dostupných sériově vyráběných nástrojů (trubkové kleště, posuvné klíče, střihače svorníků, kleště, nůžky na plech, pily na kov, pilníky, struháky, vrtačky, vrtáky, šroubováky, sekáče) i nástroje zhotovované osobně nebo na zakázku, přizpůsobené potřebám nekalého řemesla a osobním zvyklostem (paklíče, hasáky, násadce, páčidla). Zapomenuté lupičské nástroje byly nalézány na místech činu, odhozené při pronásledování, či byly zabavovány při osobních a domovních prohlídkách prováděných u lupičů pokladen.

Havlíčková metoda

Na písecké pile došlo jedné letní noci roku 1931 k vloupání nedobytné pokladny. Na místo byla ihned ráno vyslána hlídka místní četnické stanice ve složení praporčík Zeman a strážmistr Machart. Velitel stanice zároveň o případu vyrozuměl pátračku, jejíž členové však byli na objíždce služebního obvodu.

Na místě činu bylo zjištěno, že neznámý pachatel se vloupal do místnosti pokladny a zde pomocí hasáku napadl z pravého boku pokladnu značky Wertheim. Po překonání vnějšího pláště, odstranění popelové výplně a rozříznutí vnitřního pláště odcizil necelé tři tisíce Kč. Praporčík Zeman pečlivě ohledal místnost a na pokladně zajistil několik otisků prstů. Pachatelův „autogram“ měl k dispozici, a tudíž považoval případ za vyřešený. Stačí zaslat zajištěné otisky do Prahy na Ústřední četnické pátrací oddělení a daktyloskopové mu již zašlou adresu darebáka, kterého mají určitě v evidenci. Než se slavná pátračka dohrabe, má případ vyřešený. Strážmistr Machart takový optimismus nesdílel.

Motorové kolo pátrací stanice dorazilo krátce před polednem. Pánové však měli k případům vyloupených pokladen svoje instrukce. Na pražském Ústředním četnickém pátracím oddělení vznikla v roce 1930 zvláštní skupina, zabývající se bojem proti lupičům pokladen. Řízením

skupiny byl pověřen Machartův spolužák z mnichovické školy četníků na zkoušku, strážmistr Ladislav Havlíček. Ten nejprve sloužil na četnické stanici v Teplicích-Šanově, kde se potýkal s řáděním lupičů pokladen. Všiml si stop po nástrojích lupičů na napadených pokladnách, začal je fotografovat a pod mikroskopem porovnávat. Díky svému zájmu se nejprve dostal na pražskou pátrací stanici a poté vzhledem k onemocnění revmatismem, způsobeném jízdami na motorovém kole, požádal o přeložení na kancelářskou práci. Strážmistr Havlíček se stal zakladatelem nové kriminalistické metody, zvané mechanoskopie, a zpracoval pro četnické pátrací stanice směrnici „Usvědčování lupičů pokladen pomocí mikro a makrografického zvětšení stop hasáků“, která byla rozeslána 29. května 1931.

Přes Zemanovy výhrady, že případ v podstatě objasnil, o fotografoval štabní strážmistr Koukol pachatelem způsobené stopy hasáku na plášti pokladny a s magnetem v ruce prohrabal popel na zemi u pokladny. Na magnetu uvízla odlomená část ručně zhotoveného hasáku, která v popelu pouhým okem nebyla vidět.

Jaké ale bylo překvapení praporčíka Zemana, když se z daktyloskopického posudku dozvěděl, že jím zajištěné otisky prstů patří správci pily, tedy domácí osobě. Takže případ zůstane na věky ve staničním seznamu případů, jejichž pachatele se nepodařilo vypátrat, povzdychl si velitel stanice.

Až na základě Havlíčkovy mechanoskopie bylo zjištěno, že na místě nalezený úlomek hasáku pocházel z nástroje, zabaveného o několik měsíců později kasaři Bedřichu Škodovi z Dobříše, který se pod tíhou tohoto důkazu k činu doznal.

První úspěch

Četník Havlíček se srovnáváním stop nástrojů zabýval již během svého působení na četnických stanicích v Ústí nad Labem a v Teplicích-Šanově v severních Čechách, kde se značně rozmohlo vylupování pokladen. V roce 1926 lupičská tlupa vyloupila dokonce pokladnu okresního soudu, kde získala značnou kořist. Tlupu se podařilo zatknout a zabavit u jejích členů i část odcizených věcí. Důkazy, které byly předloženy, dobře organizovaní a situovaní lupiči neustále zeslabovali. Krátce před hlavním líčením se podařilo nalézt na poli za městem brašnu s lupičskými nástroji, které patřily jednomu ze zatčených a byly údajně použity v daném případě. Vzhledem k tomu, že hrozilo propuštění zatčených pro nedostatek přímých důkazů, porovnal strážmistr Ladislav Havlíček nalezené nástroje se stopami na vyloupených pokladnách. Dílem štěstěny byly poškozené pancíře na poslední chvíli uchráněny před kovodělníky, kteří je měli opravit. Po vyčerpávajícím transportu pancířů na četnickou stanici začal proces srovnávání nalezených trubkových kleští se stopami na pancířích, při němž byla zjištěna shoda stop s čelistmi kleští. Uvedené bylo předloženo jako důkaz okresnímu soudu. Vyšetřující soudce přibral dva soudní znalce z oboru mechanika, kteří měli dát dobrozdání k předloženému důkazu. Znalci po prozkoumání prohlásili, že kleště svými čelistmi přesně zapadají do stop na pancířích. V písemně vyhotoveném posudku však uvedli, že čelisti kleští se sice shodují se stopami na pancířích, ale že: „trubkové kleště jsou vyráběny sériově v továrně a nelze proto dokázat, byly-li stopy na pancířích způsobeny právě těmito kleštěmi.“ Soud na základě zásady „In dubio pro reo“ (v pochybnosti pro obžalovaného) na základě uvedeného posudku kasaře osvobodil.

Strážmistr Havlíček byl počátkem roku 1928, od kdy byly zřizovány četnické pátrací stanice, převelen k pražské pátrací stanici a vzhledem ke zdravotním problémům z jízd na služebním

motorovém kole v zimním období nastoupil u Ústředního četnického pátracího oddělení v Praze. Zde se setkal s dožádáním pátrací stanice v Liberci o porovnání dvou zaslaných hasáků se stopami na částech pancířů z vyloupené pokladny. Zatčení pachatelé svůj čin samozřejmě popírali. Vzpomínky na předchozí působiště a nevyřízené „účty“ s kasaři nenechávaly Havlíčka v klidu. Přes výtky nadřízeného majora Povondry se neustále vracel k tomuto případu. Ke zkoumání stop použil čočky a do měkkého olova vytvořil pokusné stopy, které porovnával se stopami na pancířích. Při pozorování stop z místa činu i pokusných stop pod různým úhlem osvětlení vyloučil dosavadní předsudky o hladkosti předmětů. Nerovnost povrchu nástrojů, vzniklá jak v procesu výroby tak i používání nástroje, se stala základem mechanoskopie. Srovnáním přestřížených fotografických zvětšenin stop z místa činu a pokusných stop se podařilo prokázat shodu. Ústřední četnické pátrací oddělení dodalo 28. března 1931 krajskému soudu v Liberci první odborný posudek o stopách hasáku z pokladny obecního úřadu v Granzendorfu a o jejich shodě s hasákem lupiče pokladen E. P., který byl na základě uvedeného posudku odsouzen na dva roky do těžkého žaláře.

Všemi dostupnými prostředky

Četnictvo při stíhání lupičů pokladen používalo všech dostupných prostředků: telefonu, telegrafu, rozhlasu, aut, motocyklů, jízdních kol, služebních psů, ale i optických, měřičských a fotografických přístrojů. Na základě systematické práce četnictva se podařilo zvrátit trend nárůstu počtu vyloupených pokladen, který, jak již bylo uvedeno, kulminoval v roce 1933 760 případy a v letech 1935 a 1936 dosahoval zhruba 570 případů a v následujících letech ještě klesal. K tomu napomáhala i nová evidence lupičů pokladen, která v roce 1935 čítala 1600, v roce 1936 1810 a v roce 1940 přes 2000 osob, zabývajících se vylupováním pokladen. Vedle toho byla vedena evidence případů, tvořená fotografiemi i popisem, a sbírka nástrojů, úlomků nástrojů a jiných doličných věcí. Například v roce 1936 bylo skupinou lupičů pokladen provedeno 360 zkoumání, pomocí nichž se podařilo objasnit 173 případů.

Honba za lupiči pokladen

Četnická správa ve snaze zvýšit akceschopnost četnického sboru začala u některých četnických oddělení, zejména v pohraničí, od 1. září 1933 postupně zřizovat četnické pohotovostní oddíly za účelem potřeby zvýšené ochrany veřejného pokoje a pořádku. Pohotovostní oddíly byly vybaveny autokary a jejich příslušníci se v době, kdy nekonali službu, věnovali teoretickému školení a výcviku. Experimentálně byly pouze v Čechách dnem 1. dubna 1935 v Benešově u Prahy, v Kolíně a ve Slaném zřízeny namísto dosavadních četnických stanic okresní četnické stanice, které měly nejméně 20 mužů a disponovaly dvěma služebními automobily a větším počtem služebních jízdních kol. Okresní četnické stanice vykonávaly službu nejen ve svém staničním obvodu, nýbrž v celém politickém okrese. Velitelem okresní četnické stanice byl příslušný velitel četnického oddělení. Po penzionování dosavadního kolínského okresního velitele kapitána výkonného Maxmiliána Šíbla na jeho místo nastoupil dosavadní velitel místní četnické stanice vrchní strážmistr Miroslav Pultr. Kolínská okresní stanice čítala včetně kancelářského pomocníka 25 mužů.

V noci z pátku 18. na 19. října 1935 uspořádala kolínská okresní stanice v součinnosti s četnickými stanicemi z Poděbrad a Velkého Oseka rozsáhlou razii na pytláky, působící v lesích u Velkého Oseka a Libice. V sobotu ráno okolo 2. hodiny narazila hlídka okresní stanice u Libice na tři kolaře, kteří rychle jeli po silnici od Velkého Oseka. Při spatření četnické hlídky však otočili svá kola a začali tryskem ujíždět zpátky k Velkému Oseku. Nastala divoká honička, při

kteří byl v jednom z cyklistů poznán nebezpečný kasař Oldřich Starý, narozený v Golčově Jeníkově, zdržující se však v Kyjích u Prahy. Pronásledující četníci na kolech Oldřicha Starého dostihli a když viděl, že četníkům neunikne, vytáhl z kapsy 9 náboji ostře nabitou a odjištěnou pistolí. Pohotovým strážmistrem Karlem Paulasem byl sražen k zemi a v nastalém zápase odzbrojen a štábním strážmistrem Antonínem Čejpem spoután svěřacími řetízky. Jeho společníci, jedním z nich byl bratr Alois, stačili uprchnout.

V sobotu dopoledne byl nahlášen pokus vloupání do pokladny konsumního družstva na Havlíčkově třídě v Kolíně. Pachatelé byli vyplašeni a dali se na útěk, při němž byli, jak bylo výsledkem Oldřicha Starého potvrzeno, spatřeni četnickou hlídkou, která ho zatkla.

O noční honičce a dopadení Oldřicha Starého byla vyrozuměna kutnohorská pátračka.

Kancelářský pomocník štábní strážmistr Stehlík vedl v patrnosti případy, u nichž by mohli „Staří“ připadat v úvahu jako pachatelé. Působili v okolí Kolína, Čáslavi a Poděbrad, kde měli spoustu přechováváčů. Lupičská tlupa byla mimo jiné v podezření z vyloupení ohnivzdorné pokladny u firmy Fendrych v Čáslavi se škodou přes 12 000 Kč, trafiky v Kolíně, kde bylo odcizeno zboží za 10 000 Kč, vyloupení dvou pokladen v Rolnickém skladištním družstvu v Přísece, a z pokusu vraždy spáchaném při vyloupení pokladny v Sadské.

Při výsledku Oldřicha Starého, který ve vazbě okresního soudu v Kolíně prováděl zástupce velitele pátračky štábní strážmistr Sysel, se podařilo zjistit, že třetím z mužů byl František Burián z Šeberova u Říčan.

Zatímco Oldřich Starý čelil ve vazbě kutnohorského krajského soudu obvinění z vyloupení 13 pokladen, jeho společníci pokračovali ve svém řemesle. Pátrání po jeho bratru Aloisi Starém, narozeném roku 1906 taktéž v Golčově Jeníkově, vyhlásila v Ústředním policejním věstníku četnická stanice Turnov již 14. 11. 1935 s upozorněním: Pozor, ozbrojen! Zadržet se je podařilo až počátkem prosince 1935 četnickou stanicí Smiřice. U zatčených byly nalezeny revolvery a úplné lupičské náčiní.

V návaznosti na zatčení trojice kasařů byla pozornost kutnohorské pátračky věnována jejich společníkům. V Poděbradech byl zatčen bratranec Starých Ladislav Mareček, nájemce místního hotelu a baru Eden, a jeho švagr, číšník Rudolf Tábořík, kteří uschovali a hostům prodávali kradené věci a zboží, a kovář Jaroslav Šafařík, který lupičské tlupě zhotovoval moderní kasařské nástroje.

Koncem roku 1936 se po odpykání trestu za prokázané případy Oldřich Starý začal opět věnovat svému řemeslu, pro změnu s bratrem Rudolfem. Kutnohorská pátračka se o tom přesvědčila již 9. prosince 1936 u případu vyloupení pokladny v Kampelíkově záložně v Dolním Městě u Ledče nad Sázavou. Oldřicha a Rudolfa Starých se podařilo hlídce pátrací stanice zadržet v Leštině u Světlé nad Sázavou.

Mezinárodní kasaři

Konec roku 1936 nebyl pro českobudějovickou pátračku zrovna nejlepší. Na rohu České a Piaristické ulice v Českých Budějovicích, v takzvaném Mislově domě, kde sídlilo bývalé ředitelství koňské dráhy, došlo předposlední den v roce k přestřelce. V domě se nacházela prodejna a sklad velké papírnické firmy M. Misl a syn.

Policejní stráž, která neúspěšně pronásledovala pachatele po střeších domů, o případu vyrozuměla četnictvo. Na místo se dostavila hlídka pátrací stanice, vedená osobně praporčíkem Machartem vykonávajícím funkci zástupce velitele. Zde bylo od domovníka Josefa Uhlíře zjištěno, že jeho švagr Karel Menšík z Brna, který je u něho na návštěvě, pravděpodobně vyrušil při návratu z hostince dvojici kasařů, přičemž byl jedním z nich zraněn dvěma výstřely do

pravého stehna a levé ruky. Momentálně byl odvezen vozem Záchrané stanice do místní nemocnice.

Policejní hlídka, zalarmovaná střelbou, pronásledovala dvojici mužů, prchající po střechách domů až ke Krajinské třídě. Přitom kasaři po pronásledovatelích stříleli. U děkanského chrámu se muži ztratili z dohledu policejní hlídky.

Na místě činu bylo zjištěno vyloupení nedobytné pokladny v kanceláři firmy, v níž bylo uloženo 50 000 Kč. Na místě byla nalezena aktovka, zapomenutá zde lupiči, a v ní bylo 2009,70 Kč a kolký za 300 Kč. U pokladny byla nalezena vrtačka a hasák.

Výslechem zraněného Karla Menšíka bylo zjištěno, že slyšel v chodbě domu podezřelý hluk, a proto na místo posvítit elektrickou svítilnou. Proti němu z chodby vyrazil muž s pistolí v ruce a dvakrát po něm vystřelil. Za ním běžel jeho komplic a oba utekli po schodech na půdu domu. K popisu mužů nebyl schopen se vyjádřit.

Zajištěné stopy, kasařské náčiní, nábojnice a nalezené střely byly zaslány Ústřednímu četnickému pátracímu oddělení. Vrchní strážmistr Ladislav Havlíček zde zjistil, že zajištěný hasák by mohl patřit mezinárodnímu lupiči pokladen Václavu Levému z Volyně. O něm je četnictvu známo, že se dal do holportu s českobudějovickým lupičem pokladen Josefem Neubauerem.

Uvedená dvojice kasařů vyrážela železnicí za svým lupem až do Rakouska, kde v polovině března 1937 spáchali ve Schwarzenau vražedný útok na tamního četníka. Od té doby se stali hledanými zločinci číslo jedna.

Až v květnu se usmálo na četníky štěstí. Při prohledávání okolních lesů za účelem dopadení tlupy potulných cikánů podezřelých z krádeží slepic, narazila četnická hlídka u Borovan na dvojici mužů, kteří se dali na útěk. Po delším pronásledování byli oba zadrženi a poté, co bylo zjištěno, že se jedná o hledanou dvojici mezinárodních kasařů, byli umístěni do vazby českobudějovického krajského soudu. Zde byl Josef Neubauer usvědčen rakouským četníkem z pokusu vraždy. Usvědčil ho fakt, že na horní čelisti měl pouze jediný zub.

Zároveň byl podle zajištěné pistole českobudějovickou pátračkou usvědčen z vyloupení Mislova papírnictví.

Rafinovanost kasařů

Ačkoliv československá republika zažila květnovou a zářijovou mobilizaci a byla okleštěna na základě mnichovského diktátu, zločinci kradli a loupili i nadále a jejich rafinovanost ve snaze vyhnout se spravedlnosti stoupala.

V noci na 25. října 1938 byla vyloupena pokladna ve statku Jaroslava Bukovského v Radimi u Peček. O případu byla vyrozuměna místní četnická stanice. Škoda byla nepatrná, kromě poškozených mříží a pokladny zmizelo pouhých 50 Kč, víc v pokladně uloženo nebylo.

Velitel stanice vrchní strážmistr Josef Čihák před odchodem na místo činu telefonicky informoval, ve smyslu ministerského výnosu, stanovícího povinnost hlásit každé vyloupení pokladny včetně pokusu příslušné pátrací stanici, kutnohorskou pátračku.

Do Radimi vyrazila hlídka pátrací stanice služebním automobilem Tatra. Velitelem hlídky byl vrchním Zikmundou určen štábní strážmistr Pospíšil a dále v ní byli štábní strážmistr Carbol s fotoaparát a soupravou daktyloskopických potřeb, strážmistr Šivr s Kolbou a řidič strážmistr Schano.

Po příjezdu do statku hlídka zjistila, že neznámí pachatelé, kteří museli být nejméně dva,

vylezli po žebříku do mezaninu, vylámali okenní mříže a vlezli do pokoje, v němž stála železná pokladna. Pokladnu na přední straně navrtali a vypáčili. Zřejmě byli zklamaní, jelikož v pokladně bylo pouze asi 50 Kč v drobných mincích. Místo činu bylo strážmistrem Carbolem ofotografováno. Po nakreslení náčrtku byly dveře pokladny zajištěny pro zkoumání na Ústředním četnickém pátracím oddělení v Praze.

Na místě činu byla uvedena na stopu Kolba a ta ji sledovala ke stohu u místního cukrovaru, v němž bylo nalezeno lupičské náčiní, které bylo rovněž zajištěno pro potřeby zkoumání. Od stohu Kolba sledovala stopu za obec k silnici, kde ji ztratila.

Od jednoho místního hajného se podařilo zjistit, že kolem druhé hodiny ranní viděl u Radimi drožku kolínského autodopravce. Pátrání tedy pokračovalo v Kolíně, kde byl zjištěn autodopravce, který v jednu hodinu po půlnoci vezl trojici mužů z Kolína až k Radimi. Zde mu zákazníci zaplatili a nařídili, aby na ně před obcí počkal, že si zde potřebují vyřídit nějaké účty. Cestou se bavili o tom, že byli v bio Republika na filmu Tak skončila jedna láska s Pavlou Veselou a Willy Forstem. Nad ránem vezl trojici mužů zpátky do Kolína. Udal, že páni bydlejí v hotelu U koně.

Recepční hotelu na dotaz ke trojici mužů hlídce pátračky sdělil, že se jedná o bratry Stanislava, Karla a Antonína Misíkovy ze Žebře u Mladé Boleslavi, kteří do hotelu přišli předchozího dne večer, navečeřeli se a před desátou šli na pokoj spát s tím, že nechtějí být ráno rušeni.

Telefonickým dotazem u kolegů na mladoboleslavské pátrače štábní Pospíšil zjistil, že se jedná o rafinovanou trojici kasařů, kteří si donedávna odpykávali svůj trest u tamního krajského soudu.

Sourozenci vyspávali ještě kolem jedenácté dopoledne a byli velmi překvapeni, že je budí četnictvo. Pro důvodné podezření z vyloupení pokladny v Radimi byli dodáni do vazby okresního soudu v Kolíně.

Postupně prováděnými výslechy se štábní strážmistr Pospíšil dozvěděl, že bratři šli schválně do kina, aby tam byli viděni velkým množstvím lidí, to pro případ alibi. Z kina šli ke Koňovi, kde se navečeřeli a šli brzy spát na pronajatý pokoj. Kolem jedné hodiny po půlnoci se bez vědomí recepčního vytratil z hotelu a nechali se odvézt najatým autotaxi k Radimi, kde vyloupili v místním statku téměř prázdnou pokladnu. Po ukrytí lupičského náčiní ve stohu se nechali odvézt ještě v noci zpět do Kolína a nepozorovaně vklouzli do pokoje, kde byli nemile probuzeni četnictvem...

Oceněním neúnavné práce vrchního strážmistra Ladislava Havlíčka bylo jeho jmenování za stálého přísežného soudního znalce v oboru mechanoskopie u krajského soudu trestního v Praze. Výsledky svého celoživotního bádání shrnul Ladislav Havlíček do odborné monografie s názvem MECHANOSKOPIE, vydané v roce 1940.

JUDr. Michal Dlouhý

Zdroj:

Při zpracování tohoto příspěvku byly použity povídky z autorových knih Kutnohorská pátračka na stopě a Četnické trampoty vydaných v nakladatelství Pragoline.